

RECHTSPRAAK OVER HOUT

Als je lid bent van de Heemkondevereniging Bussemakerhuis in Borne, dan ben je natuurlijk nieuwsgierig naar de inhoud van een brief, waaronder een grote handtekening staat van een BUSSEMAKER.

Proces-Verbaal

Op heden den ten en twintigden, Ma. 1852
 tien honderd twee en Dertig Comproueden
 voor ons Jan Bussemaker Burgemeester van Borne,
 Gemeenter der Gemeente Borne, in Loka. Conku
 Johannes Prinsen, de personen van
 Antoon en Hendrik Wever, en Pieter
 Hemmelder. Smit beide wonende te Borne
 welke ieder afzonderlyk hebben Ver-
 klaard, dat het feit in het vorenstaande
 proces-verbaal met de waarheid over-
 eenkomstig is vermeld.

Welke verklaringen naar voorlesing
 door ons en de Comparanten zijn geleend

A. Mulder
 A. Hemmelder

J. Bussemaker

Waarvan mij dit Proces-Verbaal hebben
 opgemaakt op de verklaring bij de aanvaar-
 ding onzer bediening afgelegd, en getekend

J. Bussemaker

Kort geleden kreeg ik zo'n brief onder ogen die in de meimaand van het jaar 1852 werd geschreven door Burgemeester J. Bussemaker Bzn, en was gericht aan de heer Officier van de rechtbank in Almelo. Het schrijven bevatte een Proces-Verbaal, waarin Johannes Prinsen, een wever uit Borne, werd aangeklaagd

door H. Höfte wegens diefstal van hout. De omstandigheden en de aanklacht werden als volgt omschreven:

Op 19 Mei 1852 liepen de wever Anton Mulder en de smid Rudolf Hemmeler, beiden uit Borne, gezamenlijk van het land naar huis om 12 uur 's middags. In de verte (stond in het Proces-Verbaal) zagen zij de wever Johannes Prinsen komen aanlopen en (zo staat er dan zo mooi) vermoedende met slechte oogmerken. Zij maakten een omweggetje en toen ze dichterbij gekomen waren zagen zij dat Prinsen in een houtwal met een mes "Twijg- en ander Weekhout" sneed en dat meenam. De houtwal liep langs de Lange Moate en was met deze in pacht bij Höfte, en als zodanig diende hij een aanklacht in.

Op de dag van vandaag, in 1992, schijnt het ons toe dat de hele zaak het papier nog niet waard is waarop het is geschreven. En ook niet, als dit zulk mooi oudhollands papier is met een watermerk waarin een soldaat en een leeuw staan met de woorden PRO PATRIA.

Vroeger dacht men daar heel anders over en zeker wanneer het om hout handelde was de wet erg streng. Door dit Proces-Verbaal kwam de hele Justitie in Almelo in beweging! Twee dagen na ontvangst stuurde de Officier al dagvaardingen uit - op even mooi Pro Patria-papier - aan Hendrikus Höfte, Anton Mulder en Rudolf Hemmeler, die allen in Borne woonden, om als getuigen op te treden. Johannes Prinsen, die in de gemeente Weerselo woonde, werd als aangeklaagde gedagvaard. Op de achterkant van deze mooie brieven stond al voorgedrukt dat de deurwaarder de heren moest aanzeggen om reeds een veertien dagen later voor het gerecht te verschijnen.

Aan Ary Zigeler, deurwaarder te Oldenzaal, werd opgedragen om de dagvaarding aan Prinsen uit te reiken en hij spreekt Prinsen zelf op de eerste juni en draagt hem op om al op 10 juni in Almelo te komen.

Deurwaarder Roelof Zwiensen uit Delden moest naar de Bornsen en ging hen op 3 juni aanzeggen om ook de 10e juni in Almelo te verschijnen. Bij Höfte vertelt hij dat aan diens vrouw Maria Aalderink (Höfte woonde op het Aalderink in Hertme). Ook Anton Mulder is niet thuis en daar wordt het aan zijn zoon Francis aangezegd. Alleen Hemmeler spreekt hij zelf.

De kosten die Zigeler mocht declareren bedroegen f 1,89 (een gulden en negentachtig cent). Hij vergiste zich bij het optellen en corrigeerde de declaratie voor een halve cent! Zwiensen, die naar drie adressen moest, declareerde f 2,00 1/2 (twee gulden en een halve cent). Keurig gespecificeerd bestond

dit bedrag uit de aanzegkosten, samen f 1,05, terwijl het met de hand overschrijven van de drie dagvaardingen en het invullen van het origineel 95 1/2 cent kostte.

Het in 1846 in gebruik genomen Paleis van Justitie aan de Wierdense straat in Almelo, waar zich ook de cellen voor gevangenen bevonden.

Op de tiende juni 1852 zien we dus Johannes Prinsen voor de rechter verschijnen om, zoals het er in de ambtelijke taal van toen zo mooi staat: "te worden teregtgesteld wegens het feit in de acte uitgedrukt".

Het was maar een geluk voor de man dat de betekenis van "terregtstellen" destijds een andere was dan tegenwoordig, anders had men hem in Weerselo niet meer terug gezien!

De zitting was niet bar imposant. Het was allemaal duidelijk genoeg, ook al had de aanklager zelf niets gezien en was het gestolen hout zo dun dat je het met een mes kon snijden!! Maar je valt wel achterover van verbazing als je de uitspraak hoort. Prinsen werd veroordeeld tot de straf van:

EENZAME OPSLUITING VOOR DE TIJD VAN EENE MAAND.

Het strafbare feit wordt desondanks gekwalificeerd als een eenvoudige diefstal, met tevens de veroordeling van de schuldigverklaring in de kosten van het rechtsgeding, ten behoeve van den Staat, executabel bij lijfswang.

Hoe het met Johannes is vergaan in die maand in eenzame opsluiting, "uit te voeren binnen een der cellulaire gevangenis- sen in dit Rijk", is ons niet bekend. Je moet tegenwoordig heel wat uitspoken om zo gestraft te worden. We hopen voor hem dat hij de straf in Almelo heeft mogen uitzitten, want daar leek het wel uit te houden. De ons zo bekende Harm Boom be- zocht Almelo in 1846 en hij schrijft in zijn Reisportefeuille hoe de gevangenis en het rechtsgebouw er toen uitzagen. Hij

Wl. N. 113

REQUISITOR.

DE OFFICIER VAN JUSTITIE bij de Arrondissements-Rechtbank
te Almelo,

in zake tegen

Johannes Prinsers woonende in de
Gemeente Muntelo

Gezien de acte van dagvaarding van de beklage betekend, om te verschij-
nen ter terechtzitting van heden, ten einde te worden terzigtgesteld wegens het
feit in die acte aangeduid.

Gelet op de gehouden debatten in de openbare terechtzitting van heden.

Overwegende, dat uit de heidige verklaringen die in
de terechtzitting van heden gehoord zijn
met het oog op het feit dat de beklage
veroordeeld is, dat de beklage is schuldig aan het
feit hem bij de acte van dagvaarding ten laste
gelegd.

Gezien art. 401 en 421 van het Wetboek van Strafrecht,
art. 1, 2 en 3 van het Wetboek van Strafrecht (1838) (Aankomst art. 68)
art. 206, 207, 211, 227 van het Wetboek van Strafrecht.

REQUIREERT, dat hij voornamelijk der Arrondissements-Rechtbank te Almelo, de beklage
de ~~Recht~~ worden verklaard schuldig aan het feit hem bij de acte van
dagvaarding ten laste gelegd, welk feit behoort te worden gepenaliseerd
veroordeeld.

de straf van
eenzame opslui-
ting, uit te voeren
binnen een der
cellulaire gevangenis-
kamers in dit Rijk.

en mede in het eerste ressort worden veroordeeld tot eene gevangenisstraf
in een huis van bewaring voor den tijd van ~~een~~ ^{een} maand
toeside tot betaling eener geldboete van ~~—~~ [—] gulden, met verwijping terzake
van de schuldig verklaarde in de kroten van het rechtsgebouw, ten behoeve van
den Staat, eenmaal de geldboete, eenmaal bij lijfwang.

Gezien te ALMELO, ter openbare terechtzitting der Arrondissements-Rechtbank
van heden/dag den 10de Junij 1852

DE OFFICIER VAN JUSTITIE VERZOORD.

J. H. Prinsers
Witten

was er in het najaar en zegt ervan: "Het is koud in de recht-
zaal, en dat is maar goed ook, want de rechters mogen het niet
zo warm krijgen dat ze er hartstochtelijk onder worden". "De
cellen", zegt hij verder, "worden met stoom verwarmd en dat
bevult goed". Er waren 23 gevangenkamers, twee voor tijdelijke
klanten (passanten) en één voor een gijzelaar. Hij zag 30
gevangenen waarop het "cellulaire stelsel" wordt toegepast,
met dien verstande dat zij elkander altijd kunnen zien en
spreken. Hij geeft alle eer aan de architect en stelt dat
deze, naar zijn mening, "minder wreed was dan het stelsel".
Maar of Johannes Prinsers er veel goeds geleerd heeft betwijfel
ik al even sterk als ik het nu doe van klanten in de Bijlmer-
bajes.

W.J.H. IJzereef.